

"אורו של משיח"

הקדמה

"אורו של משיח" הוא מושג השזור בפסקאות רבות בכתבי מרן הראי"ה קוק זצ"ל, ודוקא משום כך הוא מהווה נושא המצריך ביאור. דברי חז"ל בירושלמי: "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר" מתקיימים גם בנושא דידן. מטרתו של לקט מקורות מבואר זה הוא חשיפת המושג "אורו של משיח".

המאמר מתחלק לארבעה פרקים מרכזיים:

- א. תכנים ומגמות הכלולים ב"אורו של משיח".
- ב. תמורות מציאותיות המתחוללות על ידי הופעת "אורו של משיח".
- ג. איפיונים לדרכי הופעת "אורו של משיח".
- ד. החשת הופעת "אורו של משיח".

מיבנה

מתוך מגמה להשאיר את הפסקאות שלמות ולמעט בביאורים, חולק המאמר לשני חלקים: חלקו הראשון מתמקד בכתבי הרב עם הוספת כותרות, דברי קישור וסיכום, ואילו חלקו השני מהווה ציון המקורות וביאור דברי הרב. מאחר שכל ביאור אינו אלא פרשנות "סמויה" לכן ננקטה הפרדה מירבית בין דברי הרב ובין הביאור.

נקדים ונאמר: "ימות המשיח", "מלך המשיח" "אורו של משיח" שייכים למצב אידיאלי שכולו טוב.

"ימות המשיח" – תקופה באחרית הימים¹.

"מלך המשיח" – אישיות הגואלת את ישראל באחרית הימים².

"אורו של משיח" אינו מתיחס לאיש וגם לא לזמן באחרית הימים אלא לתכנים ולמגמות הכלולים במצב האידיאלי ביותר. המושג אינו מוגבל אך ורק לתקופת אחרית הימים, וכן אינו תלוי באישיותו של המלך המשיח. גם בתקופות החשוכות ביותר של הגלות, גם בעת שלטון רשעים ועריצים, "אורו של משיח" קיים ופועל.

1. ירושלמי ראש השנה פרק ג' הלכה ה'.

2. "כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח" – בבלי, ברכות לד, ב'.

3. "משיח בן-דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו" – בבלי, סוכה נב, א'.

פיתוח המדע, שינויים מדיניים, מלחמות ובריתות בין עמים כולם נפעלים בדרך גלויה או סמויה על ידי "אורו של משיח". הכוח שמניע את ההסטוריה אל גאולת אחרית הימים הוא מפעולותיו של "אורו של משיח".

פרק א – אורו של משיח: תכנים ומגמות

א. כל התפתחות הרוח, המוסר והמדע באה על ידי פעולת "אורו של משיח".

"... כל העלילות מראש ועד סוף, מראש מקדמי תבל עד אחרית ימים אחרונים, מתועפות תנועות רוחניות אדירות, הופעת שכליות ומוסריות מלאות וטובות, חידושי חכמות ומדעים נשגבים ומשוכללים, כל הארות תוריות בכחות כלליים ופרטיים, כל זהרי רוח הקודש וכל השפעות צדיקים יסודי-עולמיים, הם וגורמיהם העליונים והתחתונים, – הכל תנועת-עולמים גדולה אחוזה בהם, תנועת הארת אורו של משיח, שנברא קודם שנברא העולם"²

פיתוח המציאות כולה הוא אחת המגמות המרכזיות של "אורו של משיח".

כל שינוי רעיוני, מוסרי, וחברתי, כל חידוש מדעי והלכתי, מקורם אחד. הצדיק, המדען החכם, הנביא ואיש המוסר יונקים, את כוחם ממעין משותף: "אורו של משיח".

ב. "אורו של משיח", האושר העליון בחיי החברה והכלל³.

"כל נתיקה שבמערכי הלב מהקוים העליונים הארוכים. כשהיא באה בין ביחיד ובין בציבור הרי היא מערערת את יסוד האושר והטוב כולו".

1. אורות, ישראל ותחיתו פרק י"ב.
2. "אורו של משיח" הוא ה"טרקלין שבקצה הפרוזדור". הוא המגמה של הבריאה ותכליתה, בלשון חז"ל, נברא קודם שנברא העולם. קיים פער גדול בשרשרת הסיבות בין המגמה והתכלית לבין המציאות החושית. אבל הפער הזה הוא ריחוק סיבתי ולא ריחוק מהותי. כלומר, הניתוק נובע מבחירה אנושית שלא לחשוף את טבעה של העולם. אך גם אז הקשר בין המגמה והתכלית לבין המציאות קיימת אע"פ שאינה נחשפת.
3. אורות, ישראל ותחיתו, פרק כ' עמוד ל"ז.
4. שם.

יסוד האושר הוא ההרמוניה של כוחות האדם, ביחיד, ושל החברה, ברבים⁴. וככל שיפחת ההרמוניה כך יפחת האושר⁵.

כיצד מביא "אורו של משיח" אל האושר העליון?

"כשאנו נשאלים על החיים החברתיים מה היא מגמתם אין לנו תשובה מאותם החיים עצמם, כי אם זקוקים אנו לבוא לשאיפה של עולם גדול ונשגב מהם... אי אפשר כלל שתהיה כל השאיפה האנושית שקועה רק באותם החיים החברתיים לבדם... ובשביל כך תיקון העולם דורש צפיית ישועה עמוקה... לאורו של משיח... היא היא בסיסו של עולם של כל מצביו, גם של העולם החברתי עם כל הסתעפותיו". ובהמשך "זאת היא המגמה היסודית של נשמת ישראל לחיות חיים אלקיים במובן החברתי, כמו שהחיים הללו מצויים למעלה מן החברה. נחלת ישראל היסודות היא מתנה זו, שהחיים החברתיים שלהם היא דוגמא של מעלה".

הדרך המותית כאן אינה בסידור כוחות החיים ונטיותיהם כך או אחרת אלא בהרחבת השקפת העולם. כל יחיד וכל רעיון, כל שיטה וכל רצון הוא מחד בתוך "התשבץ" אך מאידך רק חלק ממנו. ערכו של כל חלק שלם, רק כאשר התשבץ מושלם והתמונה נראית במלואה. כאשר השקפת העולם של כל חלק תראה את התמונה השלמה מחד ואת מקומו של כל חלק מאידך, הרי שתיווצר הרמוניה בין כל החלקים. לא רק שלא יצרו זה לזה אלא לכל חלק ענין ורצון בהצלחת חבריו.

נוכל לסכם שמגמתו של "אורו של משיח" להביא את החברה להרמוניה ואושר.

ג. הופעת "נשמת העולם".

"...כששוכחים את מהות הנשמה העצמית, כשמסיחים דעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו, הכל נעשה מעורבב ומסופק. והתשובה הראשית שהיא מאירה את

5. לכאורה קיימים כוחות ונטיות סותרות בתוך היחיד. מחד הנטיה למימוש עצמי ומאידך – האדם כיצור חברתי. מכאן רצון הגוף למנוחה ומכאן מרץ העשייה והשפנתנות לקידום ופיתוח. אם כך ביחיד, קל וחומר בחברה. יחסי עובד ומעביד, אנשי חזון לעומת אנשי מעשה, פערים חברתיים הן בתחום הכלכלי והן בתחום התרבותי, ועוד.

6. אורות הקודש, חלק שני, עמוד תקס"א.

7. אורות התשובה ט"ו.

המחשכים מיד, היא שישוב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו, ומיד ישוב אל האלקים, אל נשמת כל הנשמות, וילך ויצעד הלאה מעלה מעלה... ודבר זה נוהג בין באיש יחידי בין בעם שלם, בין בכל האנושיות, בין בתקון כל ההויה כולה, שקלקולה בא תמיד ממה שהיא שוכחת את עצמה... וזהו הרז של אורו של משיח, הופעת נשמת העולם, שבהאירו ישוב העולם לשורש ההויה, ואור ד' עליו יגלה".⁸

היכן מצוי "אורו של משיח"? כאמור לעיל: לא בזמן ולא באיש הוא תלוי אלא כגורם "סמוי", בתוך העולם. חשיפתו באה על ידי השיבה אל העצמיות או על ידי הארתו והופעתו במציאות.⁹

מה כלול בהופעתו? גילוי אור ד' בעולם זהו הופעת נשמת העולם. חיבור וקשר גלוי בין העולם לבין ד'.

על הקשר בין העולם לבין האלוקות כותב הרב:

¹⁰"ההתקשרות האלוקית, אינה מנגדת כלל את העולם ואת החיים, אלא גם מכשרת אותם ומרחיבתם. אלמלא חטאו ישראל לא היו צריכים כלל לסגל להם איזה סגולות מן החוץ כדי להשלים את עצמם בכל ערכי החיים אבל החטא גרם שהמחשבה העליונה הועמה... והשלמת הצביון והזיכוך הארוך של הנפש הלאומית בכור הברזל של הגלות גרם לאפשר את החזרת האורה העליונה, זאת היא תכונת אורו של משיח המיועדת לנו בכל גדלותה".

לפי הרב, לא רק שאין האלוקות סותרת טבע אנוש, להיפך, היא מהותו של הטבע. לכן פיתוח האישיות מוביל אל הקודש. מטרת החינוך הוא פיתוח האישיות, התאמתה וסיגולה לתכני הקודש שבתוכה. על החינוך והמחנכים כותב הרב:

¹¹"באים מחנכים מלומדים, מסתכלים בחיצוניות, מסיחים דעה גם הם מן האני, ומוסיפים תבן על המדורה, משקים את

8. השיבה אל עצמיות היא שיבה אל האלוקות. כלומר, האלוקות אינו גורם חיצוני לאדם להיפך, הוא – פועל דרכו וטבעי לו. מתוך תפיסה זו ניתן להבין את דברי הרב על הצורך שיקשיב האדם לרחשיו הפנימיים במישור האישי ובמישור הלאומי (אורות ישראל ותחיתו פרק לב). הרב קובע שאדם אינו מסוגל להכיר במלואה את אישיותו כי כמוה להבין את האלוקות. (אורות הקודש ח"א עמ' קי"ט סע' פ"א).
9. כשם שהתשובה יכולה לבוא מתוך בחירה ויכולה לבוא מתוך כפייה – דהיינו ייסורים וקשיים.
10. אורות הקודש, חלק ג', עמ' שס"ז.
11. אורות הקודש, חלק ג', עמ' ק"מ.

הצמאים בחומץ, מפטמים את המוחות ואת הלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם, והאני הולך ומשתכת, וכיון שאין אני אין הוא, וקל וחומר אין אתה.

רוח אפינו משיח ד', זהו גבורת הדר גודלו, איננו מבחוץ לנו, רוח אפינו הוא, את ד' אלקינו ודוד מלכנו נבקש, אל ד' ואל טובו נפחד, את האני שלנו נבקש ונמצא".

ד. "אורו של משיח מבוסס על ההשקפה המאחדת והופעת האחדות בכל.

מהן שתי ההשקפות, זו המאחדת וזו שאינה מאחדת?

¹²"ההשקפה המאחדת רואה את החזון של נמצאים מפורדים זה מזה רק בתור טעות החוש, ומיעוט ההארה, אבל אמיתת המציאות היא רק אחדות גדולה, והנמצאים הרבים והשונים הם רק גילויים מיוחדים, איברים שונים, צבעים וגוונים שונים של אותה החטיבה האחדותית. ובהשקפת האחדות מביטים על הכל..."¹³

¹⁴"ולעומתה של השקפה עליונה זו נמצאת ההשקפה המפרדת, הרואה את המציאות בתור חזון אמיתי, והזרות של כל מצוי אל משנהו היא תופסת לאמתת ההכרה. החושים וכל ההשגות השטחיות עוזרים על ידיה והחיים הולכים על-פיה ומתגשמים..."

הטעיית החושים מביאה להשקפה מפרדת. האמונה, לעומת החושים, מסוגלת לחשוף את המימד האחדותי של העולם. מה היא האמונה?

¹⁵"האמונה אינה לא שכל ולא רגש, אלא גילוי עצמי היותר יסודי של מהות הנשמה, שצריך להדריך אותה בתכונתה... צריך לדעת שאי אפשר לפנות אל השי"ת בשום שכל ובשום רגש וקל וחומר בשום חוש, כי אם באמונה לבד".

12. אורות הקודש, ח"ב, עמ' תנ"ז.

13. משל למה הדבר דומה: כשאור מאיר דרך מספר שמשות, ולכל שימשה צבע אחר. כשמסתכלים על הקיר נראים צבעים שונים והחוש מטעה לחשוב שמקורות האור כמנין הצבעים, ולא כן הוא, מקור אור אחד שמאיר בצבעים שונים.

14. שם.

15. מאמרי הראייה חלק א' עמ' 70.

תפקידה של האמונה להביט אל הקודש פנימה ולהעביר את "רשמיה" הלאה לשאר כוחות האדם, אל השכל והרגש, אל החושים ואפילו לכוחות העשייה. בלשון הרב:

¹⁶"אורו של משיח באמונה נעוץ, והאמונה באור קדוש ישראל בחיים וחובותיהם היא מבוססת. האמונה לא בסגולה פורחת באויר לבד היא מביאה אל מרומות מציאותיה את כל חוסי בה, כי אם בהתוית הדרך לכל מערכי הלב, לכל משאות הנפש, לכל מפעלי כפים, על פי עוזה וחוסנה המרום והקדוש".

דרך האמונה ניתן לבטא את האחדות גם במישור המעשי שבראיה חושית אינו מאוחד אלא מפולג.

מאחר והאדם נברא בצלם אלקים, לכן הוא מסוגל לקלוט את האלוקות המופשטת ולא רק את המוחש. הנסתר מהחוש גלוי הוא לאמונה.

מגמתה של האחדות היא הופעת הנסתר מהחוש, אל הגלוי. איחוד וחיבור בין הנגלה והנסתר¹⁷.

¹⁸"אורו של משיח מנהיר את כל העולם... ותכונת אורה היא הופעת התורה באור העולם כולו, הופעת הקודש באור כל החול כולו, הופעת הרוחניות המזוככת בתוך כל החומריות, הופעת הנפש בתוך כל הבשר...".

החומר הוא הכלי של הרוח. חשיפת הרוח אל החושים אפשרית רק על ידי קיום החומר הפיזי.

¹⁹"הקודש צריך שיבנה על יסוד החול, החול הוא החומר של הקודש והקודש הוא לו צורה, וכל מה שיהיה החומר יותר איתן, תהיה הצורה יותר חשובה".

הקודש והחול, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, לימוד הנסתר ולימוד הנגלה, צדיקים ורשעים²⁰ אלו הם ניגודים והבדלים במבט שטחי אבל מאוחדים ומשלימים בהסתכלות מעמיקה יותר.

16. אורות, ישראל ותחיתו, פרק כ'.

17. מונחים אלו, נגלה ונסתר, מתיחסים אל החושים, שהרי מצידה של האמונה הכל גלוי.

18. אורות הקודש, חלק א', עמוד קנ"א.

19. אורות הקודש, חלק א', עמ' קנ"א. עי' עוד אורות התחיה נ"ט, נ"ה.

20. אותם רשעים שמתחברים באהבה אל עניי כלל ישראל, לארץ ישראל ולתחיית האומה.

²¹"כאחיזת הפשט והסוד זה בזה, יסוד אחדות תורה שבכתב עם תורה שבעל-פה, ההסתכלות היותר פנימית עם ההסתכלות החיצונית בעולם, בחיים, במציאות במסיבות. בסגנון, באדם ובהויה, כן היא התאחדות הנס והטבע. בהנהגה וכמו כן באמונה. ההתעמקות החודרת מאחדת את הנפרדים, מה שהשביל הבינוני מפרידם. אורו של משיח שיסודו רם ונשא, מואר הוא מהתכן העליון שהנס והטבע מאוחדים שם".

על הקשר בין צדיקי ופושעי ישראל כותב הרב:

²²"התיקון שיבוא על ידי אורו של משיח, הוא שיעשו ישראל אגודה אחת, ותתקון הנפש של היראים שומרי התורה על ידי שלמות הנפש שבפושעים הטובים, ביחס לענייני הכלל ותקות הגשמיות והרוחניות המושגות בהכרה והרגשה האנושית, והרוח של הפושעים האלה תתוקן על ידי השפעתם של יראי ד' שומרי תורה וגדולי אמונה, וממילא יבוא לאלה ולאלה אור גדול, והופעת תשובה שלמה תבוא לעולם, ואז יהיו ישראל מוכנים לגאולה"²³.

דרכה של "אורו של משיח" היא הופעת הקודש בחול, הנסתר בנגלה ומידות הצדיקים ביכולתם המעשית של הרשעים. כלומר פיתוח החומר כך שהיא תקלוט ותחשוף את המימד הנסתר שטמון בו²⁴.

ה. ²⁵"אורו של משיח, שורש כל התורה וכל המצוות כולן".

השורש הוא מקור החיים בצומח, וכאיכות השורש איכות הצמח. כמו שורש הצומח, אורו של משיח הוא המגמה והתכלית של התורה והמצוות. לפי האמור לעיל, פיתוח הרוח, המדע והמוסר, והאושר העליון בחיי החברה והכלל, הופעת האחדות ונשמת העולם אלו הם התכנים והמגמות ב"אורו של משיח" ואלו הם המגמות של התורה והמצוות.

21. אורות, ישראל ותחיתו י"ד.

22. אורות התחיה, מ"ג.

23. עיי' עוד אורות הקודש חלק ג', עמ' שמ"ח על חיבור כוחות החומר והרוח, איחוד משיח בן-יוסף ומשיח בן-דוד.

24. לדוגמא: אדם בעל כשרון ספרותי שמתעצל מלקרוא ספרים וללמוד עברית יוצר נתק בין מה שנסתר בכח לבין מה שהוא מגלה בפועל. שיבתו לעצמיותו וחשיפת כישרונותיו, היא יצירת החיבור בין הנגלה והנסתר. כמו ביחיד כך באומה, המצב האידיאלי הוא איחוד הנסתר והנגלה.

25. אורות התשובה י"ג, י"ב.

ו. "אורו של משיח" התכונה המרכזית של עם ישראל.

²⁶"...לאורו של משיח... היא היא בסיסו של עולם של כל מצביו, גם של העולם החברותי עם כל הסתעפותיו... זאת היא המגמה היסודית של נשמת ישראל לחיות חיים אלקיים כמובן החברתי, כמו שהחיים הללו מצויים למעלה מן החברה. נחלת ישראל היסודית היא מתנה זו, שהחיים החברותיים שלהם היא דוגמא של מעלה".

ובלשונו של מו"ר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל:

²⁷"אורו של משיח – כח סגולתם של ישראל ובחירת נצחם, המתגלה בו, שהוא שורש כל התורה..."²⁸

פרק ב – תמורות מציאותיות המתחוללות על ידי הופעת "אורו של משיח"

הפרק הראשון התמקד בעיקרו בשאלה מהו "אורו של משיח" הפרק השני מדגים וממחיש את הפרק הראשון על ידי הבלטת ההבדלים אשר מתחוללים עם הופעת "אורו של משיח"¹. השינויים וההבדלים הם:

1. גבורה – ²"כעת אורו של משיח מתנוצץ... על כן גבורה נדרשת".
2. "אורו של משיח" – מרכז החיים.

26. אורות הקודש, חלק שני, עמוד תקס"א.
27. אורות התשובה י"ג, י"ב, הוצאת מרכז שפירא, בהערותיו של הרב צבי יהודה במקום.
28. הרב צבי יהודה מציין שני דברים בהגדירו "אורו של משיח" א. כח סגולתם של ישראל. ב. שורש כל התורה. סעיף ה', לעיל, מתיחס להגדרה ששורש התורה היא "אורו של משיח".

1. כל התמורות לקוחות מתוך כתבי הרב ובסמוך לכל דוגמא מצויין המקור.
2. אורות הקודש, חלק א', עמ' ק"ן. המעבר מתקופת גלות לתקופת גאולה הוא מעבר מחיי יחיד לחיי חברה וציבור. בעידן הגאולה חוזרים פזורי הגלויות לארץ ישראל, ונדרשים ערכים כלליים למעמד הלאומי החדש. צבא, כלכלה, ניהול ערים ומועצות וארגוני עובדים. אלו דוגמאות ספורות לחידושים הכלליים הדורשים התיחסות עם הופעת "אורו של משיח". הגבורה נדרשת למעבר מפרטיות לכלליות. אין זו תמורה ישירה שהגבורה מופיעה מיד עם הופעת "אורו של משיח". ההבחנה היא שלפני הארת "אורו של משיח" אין צורך בגבורה ואילו לאחר הארתו הגבורה נדרשת מאוד.

³"שלהבת החרטה... כשהיא חלה על רוח טהור... אז היא מתהפכת לדבר אדיר ורענן... והאדם נעשה בריה חדשה... ומאורו של משיח... יבואו לו קרנים להאיר בהם את מסילותיו האפלות ואת דרכיו השוממים...".

3. קיבוץ גלויות.

⁴"...ואז נמאסת הגלות לגמרי והרי היא מיותרת, והאורה הכללית חוזרת היא להיות נובעת מהמעין העצמי הפרטי בכל חילו, ואורו של משיח המקבץ נדחים מתחיל להופיע, וקול בכי תמרורים של רחל המבכה על בניה מתמתק על-ידי שפעת תנחומים של "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאם ד', ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך, נאם ד' ושבו בנים לגבולם"

4. הוספת כוחות חיים חדשים בעם ישראל.

⁵"דופק רוח גדול זה על דלתותנו... ויוצר הוא בחביונו אורו של משיח... והוא יתן כח חדש, וחדוש נשמה לישראל, לשוב להצמיח קרן ישועה ולהנטע עוד על אדמת הקודש כימי עולם, ברוחב ובתבונה חפשית מקורית...".

5. ראיית המציאות בצורה אופטימית.

6. מילוי הארץ אורה ושמחה.

⁶"אורו של משיח יבסס את הודאות של הטוב הגמור שבהויה בכלל, ותמלא הארץ אורה ושמחה... ואז תבוא ההכרה שטוב להודות לד' על הרעה כמו על הטובה".

3. אורות התשובה י"ג, י"ב.

4. אורות, ארץ ישראל, ג'.

5. אורות התחיה נ"ט.

חזרה אל העצמאות חזרה היא גם אל העצמיות. רוחב הדעת ותכונות חופשיות ומקוריות שהם ביטויים של החופש והעצמיות קשורים בשיבת ישראל לארצם – "להנטע עוד אדמת הקודש כימי עולם".

6. אורות התחיה מ"ט.

"אורו של משיח" מקנה להסטוריה מגמה. כל התקופות מובילות אל הטוב של אחרית הימים. לכן לא ניתן לנתק אירוע אחד או תקופה מסוימת מהרצף של כל ההסטוריה. מתוך השקפה זו ניתן להודות גם על הרעה.

7. שלום?⁷

8. הגברת עוצמת החיים, דבר שיביא להפסקת המות?⁷

9. מידת הענוה תחזור להיות תכונה מכרעת ומרכזית?⁷

10. כל ההויה תגלה את הטוב שבה?⁷

11. יבטל רצון האומות להכחיד את עם ישראל?⁷

12. התגשמות נבואת תחית המתים?⁷

13. כל הניגודים והסתירות יהפכו לכוחות הרמוניים המשלימים זה את זה ומסייעים

זה לזה?⁷

בלשונו של הרב:

"והשלום בא יבוא מכל עברים, ממזרח וממערב, מצפון ומים, ובתוך החלקה המעשית העלובה... יפתחו נהרות רחבי ידים לאורו של משיח... הסרת המות ומארתו; בראשית הצעדים אותו המות המעשי שידי אדם יוצרות אותו באולת ורשעה; ואחריה המסילה ישרה היא להעמיד את הכל על עומק רום הטוב, רוח הטומאה, יבוער מן הארץ ובלע המות לנצח... ברכת הענוה תשוב אלינו... כל המארות, כל הניגודים לברכות ולעזרים יתהפכו. כל הרוחות אשר בלאומים וכל הנטיות הדתיות אשר נחשבו לזעוה, אשר אמרו: "לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד", הן הן עצמן אל מקורן ישובו, יבשו ואחרי כן ינהרו... ובתוך הפעולות הפעוטות אור משיח יזרח ונהרת תחית עולמים ומחיית המות תסול מסלתה..."

לעומת זאת בהעדר הופעת אורו של משיח:

1. ההויה כולה חשה במחנק רוחני.

"הפלגים יבלי המים של החיים העליונים של הנשמה הטהורה, במעמקים הם זורמים... אמנם מתפרצים הם אל-על, צועקים ובוכים, מתנוודדים וקובלים, מתאמצים ומתפתלים הם באין הרף לעלות אל הרום, להגלות בצורה מאירה חיה חיים שלמים... אורו של משיח בכלא היסורים של עמקי העמקים".

7. אורות, ישראל ותחיתו פרק כ', עמוד ל"ח.

8. אורות, ישראל ותחיתו ל"ב.

2. ערעור הבטחון העצמי.

"כששוכחים את מהות הנשמה העצמית, כשמסיחים דעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו, הכל נעשה מעורבב ומסופק..."

פרק ג – תכונות ואפיונים

פרק זה בא כהשלמה לשני הפרקים הראשונים. המטרה היא לתת כלים המסייעים להבחין מתי אורו של משיח נחשף ופועל במציאות.

שתי תכונות מרכזיות מאפיינות את דרך פעולתו של "אורו של משיח".

א. הסתרה עצמית.

"לא יראני האדם וחי" – אין יכולת לאדם החומרי להתקיים בחשיפה מוחלטת של הקדוש-ברוך-הוא. לכן האלוקות מסתירה את עצמה, ו"אורו של משיח" שהוא התגלותו של הקב"ה, זקיק גם הוא להסתרה שתתאים לקיבולת האנושית. דוגמא בולטת: המלך כורש אשר מחד כונה על ידי הנביא משיח¹, ומאידך נאמר עליו² "אכנך ולא ידעתני אאזרך ולא ידעתני". אין כורש מכיר אפילו את הקדוש ברוך הוא. כיצד ניתן להבין שהמשיח אשר מגלה את דרכי ד' בעולם אינו מכיר את רבונו של עולם? אילו היה פועל המלך כורש מתוך מודעות לשליחותו האלקית ודאי שלא היה מצליח. הוא לא היה מבין את התהליך ואולי אפילו היה מתנגד לה. לכן המלך כורש פועל מתוך המניעים האנושיים שלו, והוא אפילו אינו מכיר ברבונו של עולם, ולמרות זאת האמת היא שבתוך מניעיו מסתתרת פעילותו של משיח. סיבת ההסתרה – לאפשר שיפור מתמיד של המציאות לפי יכולת הקליטה שלה. בלשונו של הרב:

"... אחת מההופעות שהאורה העליונה השמימית מופיעה בהן על הארץ קשורה באורו של משיח, שהוא אור הגאולה מראשית צמיחתה של אורה זו. היא היתה לוטה מאפלים עד בלי להכיר איזה אור מתנוצץ ממנה. וכן הולכת התעלומות בכל המדרגות עד אשר ביסוד הבית השני שנבנה על ידי עזרתו של

9. אורות התשובה ט"ו, י'.

1. ישעיהו מה, א: "כה אמר ד' למשיחו לכורש".

2. שם פסוקים ד"ה.

3. מאמרי הראייה ח"א עמ' 170-171.

כורש הפרסי, אותו הגוי שהחמיץ גם כן, גם בו אור משיח התנוצץ במסתרים, כי הלא "כה אמר ד' למשיחו לכורש; ואקרא לך בשמך אכנך ולא ידעתני אאזרך ולא ידעתני". ובימינו אלה אין שום ספק שעוד הפעם אורו של משיח, אור של גאולה בבחינת תעלומה מופיע ומתנוצץ לפנינו..."

דוגמא נוספת מביא הרב מהאירועים של הדורות האחרונים.

"אותו הזיק הקדוש מיסוד הגאולה, מקדושת שמו של משיח, שנברא קודם שנברא העולם... החל להתלהב מתחת גלי אפרות הגלות המרה אשר רבצו עליו מאות בשנים. לאט לאט החל הניצוץ הקדוש הזה להתנער על ידי מכוני הישוב הישן. ובתקופה האחרונה התחיל להתגבר בתכונתו המעשית, על ידי התנועה של חבת ציון שקדמה להציונות. ורוח ד' אשר על עמו ודרכו הנאמן לעולם... הופיע על המפעל הקדוש הזה בכל חלקיו החומריים והרוחניים עד כדי התעוררות הנפשית הגדולה, ההולכת ומתפשטת בכנסת ישראל לחלקיה, בעזרתה של התנועה הציונית לזרמיה. ומאת ד' הייתה זאת כי מלחמת העולם הביאה את התמורות הגדולות בסדרי הממלכות והמדינות, עד שיצא הכיבוש הבריטי אל הפועל ונמסר המנדט של ארץ הקודש תחת ממלכתו, והצהרת בלפור קבעה את חותמה הפוליטי על המהלך של שיבת בנים לגבולם... אותו היסוד הקדוש, שהוא הנושא העיקרי של כל החזון הגדול הזה, יש בו משום ניצוץ טמיר של אורו של משיח, הגואל שנגלה ונכסה וחוזר ונגלה. בשביל כך הרינו רואים במשך המהלך של תחית האומה והרחבת הישוב בארץ ישראל הרבה חליפות, עליות וירידות ועליות. כל ירידה במהלך המפעל הרי היא בחינת התגלותו... ומזה עלינו ללמוד ולקחת לקח טוב, שלא להיות נופלים ברוחנו גם מחרדתה של הנפילה הנוראה..."

ב. שרשרת הסיבות בין "אורו של משיח" לבין השפעתו המעשית, ארוכה היא מאוד.

"כוחה של כנסת ישראל הולך ומתגלה ממעמקים... לפעמים הכח הזה שולח כברק חיציו למרחקים מופלגים מאוד, שמצד

4. מאמרי הראיה חלק ב', עמ' 360-362. מאמר: שובו לבצרון.

5. מאמרי הראיה, חלק ב', עמ' 309.

עצמם הם עומדים לגמרי מבחוץ, ומכל מקום הכשרת הגאולה הולכת ומתכוננת על ידם. חזון כזה היה בימי יסוד המעלה של הבית השני, כשניצוץ זעיר מאורו של משיח נתלבש במקום הרחק מאוד, בנפשו של כורש האלילי, עד שמצד האור הדקדק הזה מאורו של משיח קראה אותו הנבואה בשעתו בשם משיח – כה אמר ה' למשיחו לכורש".

ג. "אורו של משיח" יתגלה דרך עם ישראל.

"אבל אורו של משיח אחוז הוא בישועת ישראל, באיתניותו של גוי איתן זה, חטיבה אחת בעולם, אשר בורא כל עולמים משתבח ביקרם – מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ?".

רק אמונת ישראל יכולה להאיר את העולם במימדה האידיאלי שבו אור ד' מתגלה מחד ומאידך אהבה אחוה שלום ורעות ישרו בין איש לרעהו ובין העמים כולם.

פרק ד – החשת הופעת "אורו של משיח"

חז"ל אמרו: "ש"אורו של משיח" הוא אחד הדברים שקדמו לבריאת העולם, ובפרקים קודמים הובהר שהקדמה לבריאת העולם משמשת הענקת מגמה וכיוון לבריאה. "סוף מעשה במחשבה תחילה"; קודם הוגים רעיון וכותבים תכנית ורק אחר-כך ביגשים לביצוע המעשי. כך בריאת העולם, בתחילה רעיון ומגמה, מה עתיד העולם לגלות, ורק אחר-כך הביצוע המעשי.

למרות שאורו של משיח אינו יצירה אנושית, והוא קדם לעולם, יש דרכים שעל ידם ניתן להחיש את הופעתו. מטרתו של פרק זה הוא להתמקד בשאלה מה הם הדרכים והמעשים האנושיים שיכולים לזכות את עולמנו בהופעתו.

1. לימוד "נסתר".

"התיקון שיבוא על ידי אורו של משיח, יעזור לזה הרבה דבר ההתפשטות של תלמוד רזי תורה וגילויי חכמת אלקים, בכל צורותיה הראויות להגלות".

6. אורות, ישראל ותחיתו פרק כ'.

7. עי' עוד אורות הקודש חלק ב', עמוד תקס"א.

1. תנחומא נשא פרשה יא, בבלי פסחים נד ע"א, שם נדרים לט ע"ב.

2. אורות התחיה פרק מ"ג.

2. גבורה.

”במעמד הנפש של הופעה... צריכה הבריאות הגופנית והנפשית להיות שלמה. לאחר שנתמעט הכח במקורו, ונתרבה בענפיו על ידי המון תלמוד והלכות מרובות... והאור הכללי התעלם, ואז אין הבריאות כל-כך מעכבת.

כעת אורו של משיח מתנוצץ... חוזרת התביעה להתבשם מבוסמי הכלליות. על כן הגבורה נדרשת. והתפקיד של בריאות הגוף והנשמה הותחל להדרש בכל עוז...”

3. אמונה עליונה.

”אורו של משיח באמונה נעוץ, והאמונה באור קדוש ישראל בחיים וחובותיהם היא מבוססת. האמונה לא בסגולה פורחת באויר לבד היא מביאה אל מרומות מציאותיה את כל חוסי בה, כי אם בהתוית הדרך לכל מערכי הלב, לכל משאת הנפש, לכל מפעלי כפים, על פי עוזה וחוסנה המרום והקדוש”.

ניתן ללמוד מתוך דברי הרב שהאמונה איננה רק אחד מכוחות הנפש כי אם תכונת יסוד שמשפיעה במישרין על שאר הגפוש. לדוגמא: האמונה בקב”ה אינה רק בטחון בקיומו אלא היכולת להביא ידיעה זו לביטוי בשאר צדדי הנפש והמעשה. ברגש, בדמיון, בשכל ובחיי יום יום.

האמונה ב”אורו של משיח”, כלומר ההכרה שהמציאות היא בעלת כיוון ומגמה מלאה טוב וחסד, עולם שבו השכינה, הנבואה והמקדש הם מציאות ולא רק ציפיה,

רעיון זה מובא גם באורות התחיה פריקים נ”ו, נ”ט. לימוד ההלכה ושאר ענפי ה”נגלה” מלמדים מה עושים ופיצד מקיימים את רצון ה’... לעומתם רזי התורה מלמדם מדוע אנחנו מקיימים ועושים. מה הקשר המהותי בין כל פרטי המצוות לבין המגמות הכלליות של הקב”ה בעולם. הבנת ”אורו של משיח” הוא חלק מלימוד הנסתר. הרב קובע כי ככל שאנחנו נבין יותר את המגמה הכללית של הקב”ה בעולם, כך זה יתגלה מהר יותר.

3. אורות הקודש, חלק א’, עמ’ ק”נ.

הגבורה היא אמצעי לגילוי ”אורו של משיח”. תפקיד הגבורה בלימוד תורה הוא שלא להסתפק בהלכות ובמעשים מוחשיים אלא להעמיק ולהבין את סתרי התורה המופשטים. במישור המעשי, עשיה אידאליסטית להגשמת ערכי תורה כגון שיבת ציון, בנין הארץ, כיבוש הארץ ושמירת בטחונה. שני תחומים אלו מקרבים את הופעת ”אורו של משיח”.

4. אורות, ישראל ותחיתו פרק כ’.

עולם שבו ישראל יושבים על אדמתם במלוא ציביונם ומשמשים אור לגויים, עולם שבו המשפט והצדק הם נחלת הכלל במקום העריצות והעול, אמונה זו מקרבת את הופעת "אורו של משיח". אין זו רק ידיעה שכלית אלא מקור יניקה והשראה לכל כוחות החיים שיפעלו להגשמת החזון.

4. ציפיית ישועה עמוקה.

⁵"...תיקון העולם דורש צפיית ישועה עמוקה ממעיני הישועה העליונים. ותקותם של ישראל הנצחית לאורו של משיח, לאור ד' בעולמו, היא היא בסיסו של עולם... ומוכרח הדבר שאנשים צופים ימצאו שכל מעינם יהיה שקוע באותן המגמות העליונות".

5. שינוי האישיות: מדאגות אישיות, בתחום החומר והרוח, לאופי ציבורי – צדיק לרבים.

⁶"כל מה שהאדם מתעלה יותר בצורתו הרוחנית, מרגיש הוא יותר את הערך הגדול של הרבים, הציבור מתחיל להיות חי בתוכיותו, בלבבו ועומק רצונו הוא מרגיש את הצרכים הרבים של הציבור, את גודל הערך של החיים, המפעמים בכללות הציבור, והוא עומד כולו לעיני רוחו כדמות חטיבה אחת. הוא מרגיש את המציאות הממשית של הציבור ומתמלא אליו אהבה וכבוד אין קץ. ואז הוא מתעלה להיות מנהיג ציבורי אידיאלי, מחשבותיו מתקדשות בקדושת הרבים, ומוסרו מתעלה להיות צדיק לרבים, ואור נשמתו מתחילה להאיר בקדושת אורו של משיח".

מהפך זה באישיות מקנה ערך "ציבורי" לאדם פרטי. חייו חדלים להיות פרטיים והם מתמסרים לטובת הכלל. אלו הם צדיקים עליונים והם קשובים לרחשי לבם העליונה ולמחשבותיהם. מחשבותיהם אינן מתמקדות בתחום הצר של צרכיו הפרטיים אלא בקידום סביבתו, חברתו והמציאות כולה.

5. אורות הקודש, חלק שלישי קנ"ז; רעיון זה מובא גם בהמשך בעמ' שס"ז.

6. ע"י שם בהמשך.

"הפלגים יבלי המים של החיים העליונים של הנשמה הטהורה, במעמקים הם זורמים, במעמקי הטבע הגופני ובתחתית הבשר והדם הנם הומים ורועשים, אמנם מתפרצים הם אל-על צועקים ובוכים, מתנוודדים וקובלים מתאמצים ומתפתלים הם באין הרף לעלות אל הרום, להגלות בצורה מאירה חיה חיים שלמים, מלאים זיו הוד ופאר הדרת גבורת קודשי קודשים. אשרי האיש השומע את קול נשמתו מתוך מעמקיו... ואשרי המקשיב הטהור אשר יקשיב את בת הקול של כל היצור הקורא מתוך מעמקיו להתגלות בהירה עליונה, טהורה וקדושה".

המקשיב הטהור שומע בתוך נפשו את השאיפה של היצורים כולם לקשר אל הקב"ה. זו הקשבה שמקרבת את "אורו של משיח" בכך שהיא הופכת את המציאות להיות יותר ויותר בעלת רצון לגילוי אור ד' בתוכה.

6. תשובה.

"התשובה הראשית, שהיא מאירה את המחשכים מיד, היא שישוב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו, ומיד ישוב אל האלקים, אל נשמת כל הנשמות... על כן רק באמת הגדולה של התשובה אל עצמו ישוב האדם והעם העולם וכל העולמים, ההויה כולה אל קונה לאור באור החיים, וזהו הרז של אורו של משיח".

ששה תחומים אלו הם אמצעים להתאים את העולם לקבל את עוצמת החיים הכמוסים בהופעת אורו של משיח.

סיכום

מרב הראי"ה זצ"ל הוא מהיחידים שהבחין בהופעת "אורו של משיח" בתקופתנו, ונושא זה מהווה אחד הנושאים המרכזיים והרחבים בכתביו. היבטיו השונים מסתעפים

7. אורות, ישראל ותחיתו פרק ל"ב.

8. אורות התשובה ט"ו, י'.

1. לדוגמא: אורות, התחיה ל': "הנני רואה בעיני, אור חיי אליהו עולה, כחו לאלהיו הולך ומתגלה..."

אל תחומים רבים, כגון: הקודש והחול, היחיד והציבור, היחס בין ישראל לאומות, הקשר בין ישראל לארצם ועוד נושאים רבים. למרות הסתעפויותיו הרבות, שני מוקדים מרכזיים לנושא זה:

- א. הופעת "אורו של משיח" משמעה הופעת השכינה בעולם.
- ב. נחיצות קיומם של אישים בעלי חזון ויכולת הנהגה.

מחד, החזרת השכינה היא פעולה אלקית ולא אנושית, ומאידך גידול אישים שבכל מעיינם מסורים לטובת הכלל היא פעולה אנושית. שני קצוות אלו, האלקי והאנושי, הולכים ומתקרבים זה אל זה עד הפגשם בגאולה השלמה.

²"אופיה של הגאולה הבאה לפנינו, שראשית צעדיה הננו חשים ומרגישים, היא בתוכיותה של כנסת ישראל. מתפתחת היא האומה, בכל כוחותיה, מגדלת היא את רוחה את טבעה ואת עצמיותה, אינה מכרת עדיין את עומק הישות העליונה שהיא כל יסוד תקומתה. עינה לארץ, ולשמים עדנה לא תביט. היא אינה שבה עדיין אל אישה הראשון בפועל, היא מעבדת את חייה בכוחותיה הנמצאים בשרשי נשמתה. אמנם בלא קריאת שם, בלא מגמה מבוררת הכל הוא אור ד' וכבודו, אבל לא היא ולא העולם מכיר את זה בבליטה, שם שמים לא שגור בפיה, אומץ וגבורה רודפת היא, אבל באמת הכל קדוש ואלהי הוא. רק בהגמר התוכן, בהעלות האומה למרום מצבה, אז יוחל אור אלהי נקרא בשם המפורש להגלות, יגלה ויראה, שכל מה שהאיר וכל מה שיאיר, כל שחי וכל שיחיה בה, הכל אור אלהי עולם אלהי ישראל הוא, "וזה שמו אשר יקראו ד' צדקנו". "ושם העיר מיום ד' שמה". מצב גאולה זה הוא יסוד החזון של הרזים, שכנסת ישראל לא תשוב למקומה לעתיד כי אם קודשא ב"ה וכל חיליו יבאו אליה, ויקימו אותה מן עפרא ביקר סגי, אשרי עין ראתה כל אלה, ולמשמע אוזן ותקוה תשמח נפשנו. והמשך הזמן, העובר בין ההופעה המיוחדת והמרוכזת בכנסת ישראל, עד שיופיע אור תפארת ישראל, לדעת כי שם ד' נקרא עליה, הוא זמן חבלי משיח...".

יהי רצון שנזכה להופעה המלאה במהרה בימינו.